

ALEXANDRINKY – SLOVINKY, KTERÉ VZALY OSUD DO SVÝCH RUKOU

Alena Klvaňová

Cílem tohoto příspěvku je analyzovat zajímavý historický fenomén slovinské emigrace, jejímiž hlavními hrdinkami byly ženy a dívky z jihozápadní slovinské oblasti Gorice, které začaly od druhé poloviny 19. století zejména z důvodu tísnivé finanční situace opouštět svou rodnou vlast a odcházet za prací do ciziny. Nejvyhledávanějším místem pro jejich usazení se stalo egyptské město Alexandrie, díky čemuž získaly tyto ženy přízvisko alexandrinky. Životní úděly alexandrinek nebyly vždy jednoduché. Jako vychovatelky, guvernanky, společnice či námezdné kojné strávily v Egyptě řadu let a svým výdělkem odhodlaně bojovaly za blaho své rodiny. I přesto, že sehrály tyto ženy důležitou úlohu při vytváření jednoho velmi zajímavého období slovinské historie, zůstává téma vystěhovalectví slovinských žen do egyptské Alexandrie do značné míry stále opomíjené.

Historický fenomén emigrace

V dlouhodobé historické perspektivě utrpěl slovinský národ v důsledku emigračních vln v různých historických epochách poměrně citelné ztráty. Lze obecně říci, že první početnější vlnu emigrace odstartovala rozsáhlá zemědělská krize, která postihla zemi v sedmdesátých letech 19. století v důsledku dovozu levnějších zemědělských produktů ze zahraničí a přivedla slovinské obyvatelstvo do velmi tíživé situace (Hladký 2010: 59). Velká část populace řešila tento problém vystěhovalectvím do Spojených států amerických. Pro zmíněné období začíná být charakteristický i odchod přímořských žen do Terstu a dalších významných italských měst, následně pak do Egypta.

Vystěhovalectví ze slovinského etnického prostoru pokračovalo i v době meziválečné, pro kterou je charakteristická emigrace lidí, kteří se snažili vyhnout národnostnímu útlaku či dopadům hospodářské krize v zemi. Přelom dvacá-

tých a třicátých let byl obdobím masové emigrace do západní Evropy, zejména do Francie a do Německa, velká část Slovinců směřovala také do jižní Ameriky, v první řadě do Argentiny. Zaměřili se v krátkosti na období po druhé světové válce, můžeme říci, že byla emigrace Slovinců motivována zejména otevřením státních hranic se západní cizinou a zrušením vízové povinnosti. Slovinské kolonie začaly vznikat v Argentině, ve Spojených státech amerických, v Kanadě, v Austrálii a ve státech západní Evropy (Hladký 2010: 84, 106).

Odchod Slovinek z oblasti Gorice

Jak jsme již výše zmínili, postihla slovinské země na přelomu 19. a 20. století rozsáhlá zemědělská krize, která výrazně zasáhla velkou část národa. Důležitou úlohu v těchto těžkých časech sehrály ženy a dívky z oblasti Gorice, jež opustily své rodiny a s velkou odhodlaností a především s cílem vyřešit finanční problémy svých blízkých

odešly za prací do ciziny. Na tomto místě vyvstává otázka, proč právě ženy bojovaly za blaho své rodiny a převzaly roli jejího výhradního živitele. Je třeba si uvědomit, že ženy neměly častokrát jinou možnost, neboť mužská pracovní síla musela zůstat doma a starat se o hospodářství. Dalším důvodem byla také skutečnost, že ženy často získaly v zahraničí práci snadněji než muži. Odchod manželek a matek od své rodiny byl tedy zapříčiněn nutností a zejména faktem, že jediné ony můžou zabezpečit svým blízkým přežití. O tom, že rozhodnutí opustit svou rodinu bylo nevyhnutelné, vypovídá také svědectví Olgy Špacapanové, která odešla do Egypta po první světové válce. Svůj odchod z domova popsala následovně: „*Poválečná obnova Gorice zasáhla taky naši rodinu. Abychom splatili dluhy, odešla matka v roce 1926 do Egypta. Rodina byla velká, peněz bylo málo a v roce 1936 odešla matka do Egypta znova. Tehdy jsem šla s ní. V Alexandrii mě dala, sotva třináctiletou, do nějakého domova, pak k příbuzným a pak jsem šla do práce. (...) Nejdříve se vrátila z ciziny matka, v roce 1948, dva roky po ní, já. Tehdy ale poválečné Přímoří zažívalo těžké časy. A táta mi řekl: ‚Dokud máš křídla, leť, tak nám pomůžeš.‘ Zůstala jsem v Alexandrii do roku 1970“ (Makuc 1993: 144).*

Na tomto místě je třeba zdůraznit, že byly „les Goriciennes“, „les Slovenes“, respektive „les Slaves“, jak Slovinci v Egyptě označovali, v zahraničí velmi ceněné a vážené, tudíž se nesetkávaly s žádným problémem při hledání zaměstnání. Slovinské ženy a dívky zanechaly své stopy v Terstu a ve významných italských městech, následně pak v Egyptě.

Nejdůležitější město Přímoří Terst¹ bylo významným kulturním centrem a až do roku 1918 největším přístavem habsburské monarchie. Slovinským ženám a dívkám město nabízelo v největší míře práci hospodyně, kuchařky či pomocnice v domácnosti. Slovinci do Terstu odcházely s nadějí na lepší budoucnost, toužily po lepších pracovních podmínkách a zajímavějších výdělcích. Lze se setkat však i s případy, kdy hlavní příčinou odchodu ženy byla jen touha po svobodě a nalezení samy sebe, či kdy v Terstu zapustila své

¹ Jednalo se o sporné území, které bylo po válce v roce 1947 rozděleno na dvě svobodná teritoria – na severní zónu A, tj. samotné město Terst, která byla spravována společně USA a Velkou Británií, a zónu B, oblast Koperu a severní část Istrii, kterou spravovala Jugoslávie. Roku 1954 připadla pak zóna A Itálii a zóna B Jugoslávii. Více viz Hladký, L. (2010) *Slovensko*. Praha: Libri.

kořeny, neboť ve městě nalezla životního partnera a založila rodinu (Barbič, Miklavčič-Brezigar 1999: 44).

Ač by se to tak nezdálo, město Terst odehrálo důležitou úlohu v procesu emancipace slovinských žen a především přispělo k vytvoření fenoménu ženské emigrace do egyptské Alexandrie. Prvními Slovinci v Egyptě byly totiž ty, které vykonávaly výše zmíněná povolání v Terstu. Masová emigrace ženské pracovní síly do Egypta započala tím způsobem, že ve chvíli, kdy se rodina zaměstnavatele rozhodla opustit svůj rodný kraj a odcestovat do Egypta, odešla společně s nimi i jejich slovinská hospodyně, kuchařka či pomocnice. Středem pozornosti byla města Asuán, Káhira a Alexandrie (Koprivec 2013: 21).

Vystěhovalectví do Egypta

Na prvním místě je nutné nastínit hlavní příčiny odchodu italských rodin (a s nimi i Slovinek) do Egypta. Rozmach emigrace byl zapříčiněn otevřením Suezského průplavu na konci roku 1869, jehož výstavba měla pozitivní efekt na zámořský obchod a pronikání Evropanů do Afriky, především pak do Egypta proslulého svou velmi kvalitní bavlnou. Podnikatelé a výrobci proto začali hledat nové obchodní příležitosti, které našli ve dvou moderních městech, v Alexandrii a v Káhiře, kam se přestěhovali i se svými rodinami. První přistěhovalecká vlna z různých koutů světa tak změnila ráz země, která byla od té doby charakteristická svojí kulturní a etnickou rozmanitostí. Kromě Italů, Slovinců, Francouzů, Angličanů a Němců našli nový domov v Egyptě také Řekové, Syřané, Turci či Libanonci (Bareš, Veselý, Gombár 2009: 446–451).

S přílivem nových přistěhovalců se zvýšila rovněž poptávka po pomocnicích v domácnosti a vychovatelkách. Na tomto místě je třeba si uvědomit, že první Slovinci do Egypta přišli již v roce 1869. Jelikož byl výdělek v zemi vyšší než doma a slovinské ženy a dívky o této skutečnosti informovaly své příbuzné a známé, zažil Egypt de facto od té doby masivní vlnu slovinské ženské emigrace, která trvala několik desítek let. Je možné uvést, že se kolem roku 1900 v Egyptě nacházelo více než 5 000 Slovinek (Koprivec 2013: 21). Se svou rodinou byly alexandrinky v kontaktu prostřednictvím dopisů, v některých případech se po několika letech vrátily na krátkou dobu domů, kde se po letech nepřítomnosti setkaly s odcizeným dítětem a manželem. V ji-

Mapa Slovinska a region Goriška

ných případech se vrátily natrvalo až na stáří (Miklavčič-Brezigar 2003: 26).

Jak již bylo zmíněno, slovinské ženy a dívky pracovaly v Egyptě jako vychovatelky, guvernantky, společnice či námezdné kojné. Je zajímavé, že jsou alexandriny ve slovinském prostředí spojovány nejvíce právě s námezdnými kojny. Skutečnost je ovšem taková, že byla mezi nimi pouze malá část kojných, asi jedna třetina. S jistotou je však možné říct, že příběhy těchto žen spadají mezi ty nejvíce žalostné. Hlavní motiv k odchodu z rodné vlasti a k rozhodnutí opustit své vlastní dítě, povětšinou pouze pár měsíců staré, vycházel zejména z velmi špatné finanční situace, neboť práce kojné byla nejlépe placená, nicméně fyzicky i psychicky náročná (Koprivec 2011: 60). Nároky, které byly kladeny na námezdné kojné, byly velmi přísné. Žena musela být hlavně mladá, zdravá a nejlépe tři měsíce po porodu. Během kojení cizího dítěte, tj. do věku osmi měsíců nebo jednoho roku, se nemohla alexandrinka vrátit do svého rodného kraje. Důležité je také dodat, že v mnoha případech zůstala v rodině svého zaměstnavatele i po ukončení kojení dítěte a stala se následně jeho vychovatelkou (Zorn 2012: 69–72).

Slovinské ženy a dívky v Egyptě byly velmi respektované a žádané díky svým ojedinělým vlastnostem, ke kterým patřila především přizpůsobivost, poctivost, pořádkumilovnost a skromnost. Ačkoliv si v Egyptě vydobily během svého pobytu dobrou pověst, vytvořil se ve slovinském prostředí stereotyp alexandrinek jako „krkavčích“ matek, které opustily své děti a odcestovaly do Egypta.

Nový život Slovinek v Egyptě

Vystěhovalectví žen a dívek ze slovinského etnického prostoru do Egypta bylo masové a dlouhodobé. K odchodu vedly rozdílné

Mgr. et Mgr. Alena Klvaňová (1989)

Autorka je interním doktorandem oboru Filologicko-areálová studia na Ústavu slavistiky MU. Vystudovala slovinský jazyk a literaturu na MU v Brně a evropské právo na UP v Olomouci. Oblastmi jejího zájmu je zejména slovinská historie, kultura a téma alexandrinstva.

416495@mail.muni.cz
Ústav slavistiky FF MU, Arna Nováka 1, 60200, Brno

příčiny, kterým se ve svém příspěvku podrobně věnuje slovinská doktorka etnologie Daša Koprivecová. Autorka hovoří o následujících důvodech, které měly za následek opuštění rodné země. Do Egypta odcházely s nadějí na lepší budoucnost a s touhou najít svého životního partnera mladé svobodné dívky, jež byly odhodlané v zemi zůstat a začít žít nový život. K odchodu se rozhodla i zasnoubená děvčata, jejichž cílem bylo vydělat peníze na věno a následně se vrátit do svého rodného kraje. V těchto případech se často stalo, že se tyto ženy do Egypta vrátily i po narození svého dítěte jako námezdné kojné. V Egyptě našly práci také dcery, aby finančně podporovaly rodinu svého otce, či mladé vdovy, které opustily své dítě a odcestovaly do ciziny za zajímavějším výdělkem. V neposlední řadě do Egypta odcházely manželky a matky, aby zajistily přežití své rodiny (Koprivec 2006: 101).

S příchodem do nového prostředí začal pro Slovinky proces přizpůsobování se. Z občanky jednoho státu se de facto stala ze dne na den cizinka, která byla nucena zařadit se do nové a neznámé společenské skupiny a přeměnit svůj dosavadní zaběhnutý styl života. Emigrace pro mnohé přinesla dlouhodobý stres pramenící z odloučení od rodiny, dítěte či manžela. Adaptaci v novém světě usnadňovaly krajanské spolky a Domov sv. Františka v Alexandrii, který pomáhal nejen ženám bez zaměstnání, ale sloužil také jako nemocnice. Spolky v životě emigrantů bezesporu odehrály důležitou úlohu, neboť jim zajišťovaly kulturní a společenský život, umožňovaly kontakt krajanů v cizině a tak ulehčily odloučení od domova (Makuc 1993: 40).

Ačkoliv byly Slovinky součástí služebnictva, je potřeba si na druhou stranu uvědomit, že během svého pobytu v Egyptě získaly ekonomickou samostatnost, praktické dovednosti a znalosti z různých oblastí a posílily své sebevědomí. Slovinské ženy a dívky si rovněž osvojily novou řeč a začaly ovládat více cizích jazyků. Kromě italského, francouzského a anglického hovořily některé také arabsky a řecky. Jelikož některé Slovinky pracovaly jako vychovatelky dětí s jinou kulturou a s jiným náboženským vyznáním, osvojily si znalosti z oblasti výchovy a psychologie. Slovinské guvernanky a společnice bohatých dam pak zlepšily své společenské postavení a vnější vzhled (Koprivec 2006: 105). Život v Egyptě zkrátka zajistil Slovinkám ve srovnání s domovem vyšší životní standard.

Život slovinských žen a dívek v Egyptě nebyl spojen jen s procesem osvojování si nové řeči, kultury, tradic a zvyklostí, ale také s předáváním vlastních návyků a hodnot rodinám svého zaměstnavatele. Velký vliv v tomto procesu měly zejména slovinské vychovatelky, které mnohokrát během své až dvacetileté přítomnosti do rodiny vnesly své osobní kouzlo a v jisté míře změnily jejich způsob života. Můžeme se setkat s případy, kdy Slovinka vnesla do nekatolické rodiny katolickou víru, kdy rodině předala kulinářské tradice svého rodného kraje či naučila členy rodiny základům italského a dokonce slovinského jazyka (Hladnik Milharčič 2009: 20–24).

Nečekaný zlom v životě slovinských žen a dívek přišel v druhé polovině 20. století, kdy po Egyptské revoluci v roce 1952 a znárodnění Suezského průplavu egyptským prezidentem G. A. Násirem v roce 1956 musely opět zprerhat pavučiny četných mezilidských vztahů a vrátit se do své vlasti.² Pro mnoho žen byla tato událost dalším stresujícím zážitkem spojeným s opětovným procesem přizpůsobování se staronovému životu. Slovinky se musely zpočátku zorientovat ve svém domácím prostředí, zvyknout si na nižší materiální standard, odlišný způsob života a náplň práce. Znalosti z různých oblastí, které ženy získaly v Egyptě, nebylo možné doma prakticky využít. Častokrát bolestivé bylo jejich setkání s dětmi, které své matky po dlouhých letech odloučení nepoznávaly (Koprivec 2006: 108–110).

Po stopách alexandrinek

Jak je možné na základě výše uvedeného zjistit, migrace na přelomu 19. a 20. století byla součástí života nemalého počtu slovinských žen a dívek. Je třeba si uvědomit, že Slovinky sehrály důležitou úlohu při vytváření jednoho velmi zajímavého období slovinské historie. Část sebe a slovinských tradic ponechaly v takto vzdálené zemi, stejně tak část egyptské kultury přenesly do své vlasti.

Dodnes nám životy a příběhy Slovinek v Egyptě připomínají slovinská jména a nápisy na náhrobních kamenech, pamětní desky svědčící o nelehkých osudech těchto žen a svědectví lidí vzpomínajících na své alexandrinky. Na alexandrinky vzpomínají také lidé ve Slovinsku, kteří si jejich životní příběhy připomínají prostřed-

² Všichni cizinci, kteří byli bez egyptského občanství, museli opustit Egypt. Mezi ně spadala i velká část Slovinců a Slovinek.

nictvím velkolepých výstav, módních přehlídek představujících originální ošacení navrátilivších se alexandrinek či pamětní kaple postavené na počest slovinských žen a dívek bojujících za přežití svých rodin.

Darinka Kozinc:
Pravili so jim Aleksandrinke

S nelehkými osudy alexandrinek je možné se seznámit také prostřednictvím několika knih současných slovinských autorů. Nutné je však zdůraznit, že bylo téma vystěhovalectví slovinských žen do egyptské Alexandrie dlouho dobu tabuizované.³ Masivní vlna ženské emigrace vedla totiž nejen k obavám příbuzných, ale také k obavám církve z mravního úpadku žen. Je třeba si uvědomit, že práce Slovinek v Egyptě byla prvním krokem k jejich emancipaci. Z hlediska tradičního patriarchálně-rodového uspořádání byla v minulosti role ženy podřízena ve vztahu k mužům a spočívala především v pracích spojených s udržováním domu a výchovou dětí. Alexandrinky se však odchodem do ciziny osvobodily od zařitého patriarchálního řádu, v němž byly do té doby nuceny žít, a převzaly roli výhradní-

³ Ačkoliv začaly Slovinke opouštět svou rodnou vlast a hledat nový domov v Egyptě již od druhé poloviny 19. století, měl slovinský čtenář možnost se o tématu vystěhovalectví slovinských žen do egyptské Alexandrie dozvědět více až v roce 1993. Tehdy slovinská novinářka a spisovatelka Dorica Makucová představila hlavní hrdinky této emigrace jako životem zocelené ženy ve své knize s názvem *Aleksandrinke*. Na tomto místě je důležité podotknout, že až díky této knize získaly ženy a dívky z oblasti Gorice přízvisko alexandrinky. Dorica Makucová sepsala svou knihu na základě archivních materiálů, osobních zpovědí a dalších historických pramenů a je tak cenným svědectvím o životě alexandrinek v Egyptě.

ho živitele rodiny (Drnovšek 2004: 385). Možná i z tohoto důvodu se ve slovinském literárním prostředí najde pouze malý počet autorů krásné literatury, jejichž tvorba je ovlivněna nelehkými úděly těchto žen. Nejznámějším autorem, který věnoval své knihy alexandrinkám, je Marjan Tomšič. Literární veřejnosti představil jejich příběhy v románu *Grenko morje* a ve sbírce povídek *Južni veter*. Již na tomto místě je nutné zdůraznit, že knihy Marjana Tomšiče napomohly ve slovinském prostředí k vytvoření stereotypu alexandrinek jako „krkavčích“ matek, které z touhy po lepším životě opustily své děti a odcestovaly do Egypta. Tuto představu se pokusila vyvrátit důrazem na jejich oběť autorka Darinka Kozincová, která alexandrinky v lepším světle představila v knize pro děti s názvem *Pravili so jim Aleksandrinke* a ve sbírce povídek *Tišina se je uglasila*. O životě alexandrinek vypráví ve svém cestopisném románu *Pot na Orient* také novinář a sloupkař Ervin Hladnik Milharčič. Jeho kniha je však založena na skutečných událostech a mimo jiné i osobní zpovědi uznávané autorky kuchařek Claudie Rodenové, ženy, kterou v dětství vychovávala alexandrinka. Za ojedinělé dílo lze považovat rovněž dokumentární film *Aleksandrinke* režiséra Metoda Peveca, který se zaměřil zejména na příběhy potomků alexandrinek vzpomínajících na své těžké dětství bez matek.

Alexandrinky jako Krásné Vidy

Na tomto místě je třeba poukázat na skutečnost, že je na alexandrinky běžně pohlíženo jako na tzv. Krásné Vidy (Lepe Vide), tedy jako na ženy toužící po lepším životě, který hledají za hranicemi svého domova. Motiv Krásné Vidy se stal jedním z nejrozsáhlejších zdrojů slovinské literární inspirace, čehož jsou důkazem mnohá zpracování autory 19. a 20. století. V nejznámější verzi zpracoval lidový námět o Krásné Vidě v roce 1832 slovinský básník a představitel romantismu France Prešeren. V Prešernově přebásnění národní balady⁴ je Krásnou Vidou mladá nezkušená dívka, která ve chvílkovém ná-

⁴ Od Prešernova přebásnění národní balady se do roku 1987 dočkala Krásná Vida 43 nových interpretací a stala se tak slovinským národním mýtem. Zvláštní místo mezi autory zpracování lidového motivu Krásné Vidy zastává bezpochyby rovněž Josip Vošnjak, který motiv Krásné Vidy v roce 1893 jako první zdramatizoval, či nejvýznamnější představitel slovinské moderny Ivan Cankar a jeho divadelní hra *Lepa Vida* z roku 1912. Více viz Pogačnik, J. (1988) *Slovenska Lepa Vida ali Hoja za rožo čudotvorno*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

valu nespokojenosti opouští svého starého muže a nemocné dítě. V cizí zemi, kde se stává kojnou španělského královského syna, však své štěstí nenachází a stává se tak obětí svého nerozvážného chování a lehkomyšlnosti. Trestem, který po jejím rozhodnutí následuje, je pocit krivdy a bolestivá vzpomínka na její již mrtvé dítě (Pogačnik 1988: 18). Na základě výše uvedeného lze proto dojít k závěru, že literární obraz alexandrinek je možné srovnat s postavou Krásné Vidy. S ní představitelky ženské emigrace sdílejí nejen motiv odchodu z vlasti do ciziny, od manžela a od vlastního dítěte, ale také především touhu po svobodě a po lepším životě. Je nutné podotknout, že se zejména motiv touhy stal ústředním motivem všech zpracování. U jednotlivých autorů se mění pouze její příčina.

Kromě spojování osudu alexandrinek s postavou Krásné Vidy považujeme za velmi zajímavé rovněž pozorovat, jak jsou alexandrinyk zobrazeny v knihách zmíněných současných slovinských autorů, z čehož je možné odvodit, jaký je jejich osobní pohled na tyto ženy.⁵

Alexandrinyk v knihách Marjana Tomšiče

Hned na začátek je nutné zdůraznit, že Marjan Tomšič svým románem *Grenko morje* a sbírkou povídek *Južni veter* oživil a především zpopularizoval tak dlouho opomíjené téma. Pro svoji tvorbu Tomšič sbíral materiál nejen ve slovinském prostředí, ale také v Egyptě celých 14 let, inspirací mu byla mimo jiné i samotná autorka Dorica Makucová a její kniha *Aleksandrinke*. Je třeba zdůraznit, že ačkoliv jsou všechny postavy a samotné příběhy smyšlené, staly se jeho knihy terčem kritiky. Podstata osudu Tomšičových alexandrinek spočívá totiž v jeho tragičnosti a často také mravním úpadku. Jak už jsme výše zmínili, napomohl Tomšič tímto k vytvoření stereotypu alexandrinek jako žen, které podlehnou bohaté zemi plné možností a zapomenou na svůj rodný kraj: „Zajímavé, že jsem se zpočátku necítila ani trochu provinile. Vůbec jsem nemyslela na muže a syna. Divné. Jako kdyby vůbec nebyli. Jako kdyby neexistovali“ (Tomšič 2006: 106). „Táhlo mě to tam, něco mi říkalo,

⁵ V rámci analýzy jsme se rozhodli sledovat podobu alexandrinek v knihách Marjana Tomšiče a Darinky Kozincové, nikoliv však Ervina Hladnika Milharčiče. Jelikož je Milharčičeva kniha *Pot na Orient* založena na skutečných událostech, není v ní patrný osobní pohled autora na fenomén vystěhovalectví slovinských žen do egyptské Alexandrie. Z tohoto důvodu jsme se rozhodli této knize v našem příspěvku nevěnovat pozornost.

že je to moje cesta a můj život a že nejsem předurčena být selkou, nýbrž něčím úplně jiným. Prostě jsem musela přijít sem, byl to můj osud“ (Tomšič 2006: 57). „Je příliš pěkná, řekl, a mladá. Můžou ji unést a skončí v nějakém bordelu. Nebo v harému“ (Tomšič 2002: 6).

Román *Grenko morje* i sbírka povídek *Južni veter* popisuje životní příběhy slovinských žen a dívek, které z rozličných motivů opouštějí své rodiny a odcházejí za prací do Egypta. Je zajímavé, že se většina autorových hlavních hrdinek na konci svého příběhu nevrátí zpátky do rodného kraje, ale rozhodne se nadobro zůstat v cizí zemi. Na tomto místě je nutné zdůraznit, že se ve skutečnosti alexandrinyk ve většině případů vrátily do své vlasti, v Egyptě zůstaly jen ty Sloviniky, které se provdaly za muže jiné národnosti (Koprivec 2009: 109–111).

Důležitou součástí Tomšičových knih je motiv touhy po svobodě, po dalekém a neznámém. Pro autorovu tvorbu je typický zaslužený trest, který následuje po činech hlavních hrdinek. V jeho dílech je proto patrná inspirace lidovou písní o Krásné Vidě. Podobně jako Krásnou Vidu potká také většinu Tomšičových literárních postav nešťastný osud. Autor popisuje ve svých knihách životní cesty alexandrinek jako cesty plné touhy, utrpení a bolesti. Především ve sbírce povídek *Južni veter* autor alexandrinyk zobrazuje jako mladé dívky, které se často kvůli vlastní naivitě stanou oběťmi psychického a sexuálního zneužívání. Tomšič především zdůrazňuje mravní pád svých hrdinek, v knize se můžeme setkat s příběhy alexandrinek, které se kvůli své přílišné důvěřivosti dostanou do nevěstince a harému, součástí knihy jsou i příběhy končící tragickou smrtí hlavní hrdinky. Na tomto místě je opět nutné zdůraznit, že se v odborné literatuře nenachází žádné informace svědčící o tomto mravním úpadku slovinských žen v Egyptě. Tato skutečnost je tedy jen dalším důkazem toho, že jsou Tomšičovy příběhy smyšlené a alexandrinyk ve svých knihách zobrazil tak, jak je sám viděl.

Závěrem lze obecně říci, že o pohledu Marjana Tomšiče na alexandrinyk svědčí již samotný název jeho knih. Román *Grenko morje*, který v překladu znamená Hořké moře, vypovídá o hořké zkušenosti, utrpení a bolesti, kterou Tomšičovy hlavní hrdinky v Egyptě prožívaly, v případě sbírky *Južni veter* lze hovořit a touze alexandrinek po dobrodružství, po neznámém a vzrušujícím, jako je teplý jižní vítr proudící z Egypta.

Alexandriny v knihách Darinky Kozincové

Alexandriny ovlivnily i tvorbu slovinské spisovatelky Darinky Kozincové, která jejich životní příběhy představila v knize pro děti s názvem *Pravili so jim Aleksandrinke* a ve sbírce povídek *Tišina se je uglasila*. Darinka Kozincová ve svých knihách popsala životní příběhy slovinských žen, které v nejtěžších časech svého života vzaly osud do svých rukou a odešly za prací do Egypta. Na rozdíl od Marjana Tomšiče zdůrazňuje Kozincová především nutnost matky postarat se o svoji rodinu a její hrdinství, odvahu a nebojácnost: „Svět, ve kterém se ocitla, ji nezastrašil, statečně se s ním vypořádala, chytila se příležitosti, kterou v domácím kraji neměla (Kozinc 2011: 31). „Lidé neměli práci, proto jsme měli těžký život. (...) Skoro z každého domu dívka nebo žena pracovala tam za mořem. Otec nebyl zrovna nadšený, ale nebyla jiná volba. Oba brečeli, já jsem byla ještě příliš malá, abych tomu rozuměla. Pochopila jsem to až později, když maminka nebyla doma. Nebyla v kuchyni, ve chlévě, u sousedky Malky, na poli, u Vipavy, všude jsem ji hledala a volala (Kozinc 2008: 10). Důležité je rovněž podotknout, že se v autorčiných knihách nesetkáme s jakýmkoliv mravním úpadkem jejich hlavních hrdinek.

Darinka Kozincová přináší zcela nový pohled na fenomén ženské emigrace do Alexandrie. Kniha *Pravili so jim Aleksandrinke* nabízí možnost, jak se na odchod Slovinek do Egypta podívat dětskýma očima. Autorka se ve své knize zaměřuje především na pocity dítěte, které z důvodu tísnivé finanční situace opouští vlastní matka a které prožívá dětství v touze po jejím návratu a oběti, na druhou stranu Kozincová klade důraz i na odvahu slovinské ženy. Podtrhuje především skutečnost, že i v tak těžkých chvílích dokázala překonat strach a vzdát se svého dítěte. Důležité je zdůraznit, že příběhy autorčiných hlavních hrdinek nekončí tragicky. Ačkoliv Darinka Kozincová podobně jako Tomšič čerpá inspirace z lidové písně o Krásné Vidě, kterým je motiv touhy, nedá se v tomto případě hovořit o touze po svobodě, nýbrž o touze po své matce a dítěti. Podstatným rozdílem oproti Tomšičovým hlavním hrdinkám je také skutečnost, že se alexandriny Darinky Kozincové vrátí na konci svého příběhu zpátky ke své rodině.

Hrdinství a odvahu slovinských žen představuje autorka i ve sbírce krátkých povídek *Tišina se je uglasila*, která vypráví o životech lidí ze slovinského Přímoří. Zajímavá je zejména novela *Jaz, ale-*

ksandrinka, ve které Darinka Kozincová propojila osud alexandriny s osudem současné přímořské ženy, která se kvůli ztrátě práce v době hospodářské krize ocitá v těžké finanční situaci a svůj úděl srovnává s údělem slovinské ženy na přelomu 19. a 20. století. Stejně jako alexandriny odchází za prací do ciziny, v jejím případě však do Spojených států amerických. Podobně jako v předešlé knize i zde Kozincová zdůrazňuje její odhodlanost zvítězit nad nelehkým osudem.

Na základě výše uvedeného lze dojít k závěru, že má autorka Darinka Kozincová jakožto žena zcela jiný pohled na alexandriny a jejich odchod do Egypta než autor Marjan Tomšič. Důvodem této skutečnosti může být jen fakt, že Kozincová zkrátka chápe rozhodnutí alexandrinek opustit své dítě, jelikož se dokáže vžít do jejich pocitů a situace. Autorka ve svých knihách především zdůrazňuje, že ženy neměly kvůli dluhům či obecně tísnivé finanční situaci jinou možnost a za hranice jejich domova je tedy hnala nutnost. Závěrem je nutné dodat, že se Kozincová snaží důrazem na jejich oběť pro dobro rodiny vyvrátit již zmíněný stereotyp alexandrinek jako „krkavčích matek“, který podpořil svými knihami a poukáním na mravní úpadek Slovinek v Egyptě autor Marjan Tomšič.

Závěrem

Odchod do Egypta na přelomu 19. a 20. století byl součástí života nemalého počtu slovinských žen a dívek. K jejich rozhodnutí opustit svou rodinou zemi vedly rozdílné příčiny, všechny ženy a dívky spojovalo však jedno a totéž: touha po lepším životě. V Alexandrii, která se stala nejvyhledávanějším místem pro jejich usazení, pracovaly Slovinke jako vychovatelky, guvernanky, společnice či námezdné kojné. I přesto, že Slovinke získaly díky práci v Egyptě ekonomickou samostatnost a posílily své sebevědomí, jejich srdce je stále táhlo ke své rodině a dítěti. ■

Použitá literatura

Monografie:

- BAREŠ, L., VESELÝ, R., GOMBÁR, E.** (2009) *Dějiny Egypta*. Praha: NLN.
- HLADKÝ, L.** (2010) *Slovinsko*. Praha: Libri.
- KOPRIVEC, D.** (2013) *Dediščina aleksandrink in spomini njihovih potomcev*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- KOZINC, D.** (2008) *Pravili so jim Aleksandrinke*. Nova Gorica: Educa, Melior.

- KOZINC, D.** (2011) *Tišina se je uglasila*. Nova Gorica: Educa, Melior.
- MAKUC, D.** (1993) *Aleksandrinke*. Gorica: Goriška Mohorjeva družba.
- POGAČNIK, J.** (1988) *Slovenska Lepa Vida ali Hoja za rožo čudotvorno*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- TOMŠIČ, M.** (2002) *Grenko morje*. Ljubljana: Kmečki glas.
- TOMŠIČ, M.** (2006) *Južni veter. Zgodbe slovenskih egipčank*. Ljubljana: Društvo 2000.
- ZORN, P.** (2012) *Aleksandrinke so prišle domov*. Nova Gorica: Educa, Melior.
- Článek v časopise:**
- BARBIČ, A., MIKLAVČIČ-BREZIGAR, I.** (1999) Občasne migracije podeželskih žena na Goriškem. Gospodinjsko delo v tujini – nuja in priložnost nekoč in danes. *Glasnik SED*. Roč. 39, Č. 3–4, s. 39–48.
- KOPRIVEC, D.** (2006) Aleksandrinke – življenje v Egiptu in doma. *Etnolog*. Roč. 16, s. 97–115.
- KOPRIVEC, D.** (2009) Pričevanja otrok aleksandrink o življenju v Egiptu v prvi polovici 20. stoletja. *Etnolog*. Roč. 19, s. 99–116.
- MIKLAVČIČ-BREZIGAR, I.** (2003) Od Goriške do Afrike v spomin na aleksandrinke. *Zgodovina v šoli*. Roč. 12, s. 26–31.
- Příspěvek ve sborníku:**
- DRNOVŠEK, M.** (2004) Izselenke v očeh javnosti. In A. Žižek (Ed.) *Ženske skozi zgodovino*. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, s. 383–393.
- KOPRIVEC, D.** (2011) Podoba aleksandrinke dovilje. In K. Šter, M. Žagar Karer (Ed.) *Historični seminar 9*. Ljubljana: ZRC SAZU, s. 55–73.

SUMMARY & KEYWORDS

The Alexandrian Women—The Slovenians Who Took Fate into Their Hands

This contribution covers an interesting historical phenomenon: the emigration of women and girls from the southwestern Slovenian region of Goriška who, for a variety of reasons, began leaving their native land in the second half of the 19th century to seek a new home beyond its borders. Egypt and its booming metropolis of Alexandria became the most popular place for them to establish themselves. At the turn of the 19th and 20th centuries, an increasing number of Slovene women sought work here. Slovenian women and girls worked in the town as governesses or as companions or wet nurses for hire, and they soon acquired the nickname “the Alexandrian Women”.

► Alexandrian Women – Slovenian women’s emigration – Goriška region – Egypt

Příspěvek se zabývá zajímavým historickým fenoménem emigrace žen a dívek z jihozápadního slovinského regionu Goriška, které od druhé poloviny 19. století začaly z rozličných motivů opouštět svou rodnou vlast a hledat za jejími hranicemi nový domov. Nejvyhledávanějším místem pro jejich usazení se stal Egypt a jeho vzkvétající metropole Alexandrie, kam na přelomu 19. a 20. století začalo stále více Slovinek odcházet za prací. Slovinské ženy a dívky ve městě pracovaly jako vychovatelky, guvernanky, společnice či námezdné kojné a záhy si osvojily přízvisko alexandrinky.

► Alexandrinky – slovinská ženská emigrace – region Goriška – Egypt